

NGvA discussie-avond over toekomst Nederlandse viskweek

Actieplan voor duurzame visteelt

Door Maartje Kouwen

De problemen van de Nederlandse visteeltsector zijn duidelijk, de oplossingen nog allern minst. Op de NGVA thema-avond van 1 juli werd bediscussieerd welke richting de sector in moet slaan om te komen tot duurzame visteelt. Kansrijke ontwikkelingsrichtingen, heldere maatregelen en duidelijke verantwoordelijkheden staan aan de basis van een concreet actieplan voor de toekomst van de visteeltsector.

'Ik ben blij dat er tenminste mensen gekomen zijn, met dit mooie weer', zegt organisator Magnus van der Meer, van het Nederlands Genootschap voor Aquacultuur. Het NGVA organiseerde op de avond van 1 juli een bijeenkomst over de toekomst van de aquacultuur. In de zaal in het Hof van Wageningen druppelen voorzichtig enkele mensen binnen, terwijl het kwik richting 30 graden stijgt. 'De verwachtingen voor zo'n avond zijn altijd lastig. Er zijn een paar mensen met een hele uitgesproken mening, maar die komen vaak niet. Terwijl

dit onderwerp essentieel is voor kwekers.' Toch is de zaal uiteindelijk met bijna vijftig mensen gevuld, als de avond van start gaat. Het is een gemêleerd gezelschap, met onder meer kwekers, wetenschappers, mensen uit de productketen en vertegenwoordigers van het ministerie van LNV. Doel van de avond is het gezamenlijk ontdekken waar er kansen liggen voor de Nederlandse visteelt. Deze ideeën kunnen bijdragen aan het actieplan dat LEI en IMARES opstelt, welke als basis dient voor het nieuwe beleid van het ministerie.

Naar een actieplan

Arie van Duijn, van het LEI, opent de avond met een presentatie over het traject 'Naar een actieplan viskweek'. Hij blikt kort terug op het rapport *Visteelt in Nederland, analyse en aanzet tot actie*, dat in maart 2010 verscheen. 'Het mondiale beeld van de aquacultuur is positief. Er is een groeiende behoefte aan aquatisch voedsel, terwijl de wereldbevolking verder toeneemt en de visvangst stagneert.' Dat betekent kansen voor de aquacultuur. In 2007 was de toename in kweekvis gemiddeld 6,5 procent. 'Die groei is niet slecht', concludeert Van Duijn. Het beeld in Europa ziet er echter anders uit.

Arie van Duijn, LEI

Professor Johan Verreth leidde het Lagerhuisdebat.

‘De afgelopen tien jaar was er nauwelijks groei. De visteelt stagneert.’ In Nederland is het nog minder rooskleurig gesteld. ‘We gingen van groei naar stagnatie naar teruggang. Het aantal bedrijven is meer dan gehalveerd.’ Waren er in 2008 nog 75 bedrijven met een productie van 11.000 ton per jaar, in 2010 is dat slechts 30 bedrijven met 4.500 ton per jaar. ‘Belangrijkste reden is de zwakke concurrentiekracht’, meent Van Duijn.

Die achtergrond gaf aanleiding om een concreet actieplan op te stellen. ‘De oorzaken zijn duidelijk, nu is het belangrijk om te bepalen waar de sector heen wil.’ Dat beogen het LEI en IMARES door het houden van bijeenkomsten met alle geledingen van de sector. De eerste twee bijeenkomsten zijn inmiddels achter de rug, met respectievelijk de kwekers en de aanpalende industrie, zoals voeder en kweeksystemen. Na deze avond volgt er nog een bijeenkomst in november, met de overheid. ‘Centraal staat: wat zijn kansrijke ontwikkelingsrichtingen, wat moet er gebeuren om dat te realiseren,

en wie doet wat en wanneer’, somt Van Duijn op. Die drie vragen vormen de basis van het traject en tevens van deze avond.

Ontwikkelingsrichtingen

Tot kansrijke ontwikkelingsrichtingen rekt Van Duijn kennis en productie. Kennisontwikkeling kan zowel op het gebied van kweeksystemen, als op het gebied van voeders, pharma of veredeling. Maar deze ontwikkelingsrichting zal niet de drijvende kracht van de Nederlandse sector worden. ‘Wil de kweeksector iets doen, dan moet ze het zelf doen.’ De ontwikkelingsrichting productie lijkt veelbelovend. ‘Om de afzet te vergroten moeten we een product leveren dat de consument wil hebben. Er moet meer concurrentie komen, zodat ondernemers weer kunnen ondernemen.’ Hierbij is echter het probleem dat soorten die technisch goed bekend zijn, niet goed verkopen. ‘En de soorten met marktpotentieel, daar zijn we technisch nog niet helemaal uit.’ Meer kennis is nodig.

Wat moet er gebeuren

De doelstellingen in het actieplan zijn tweeledig: vergroten van de afzetmarkt en innovatie. Voor het eerste doel moet de sector vraaggericht produceren, kijken naar efficiëntie en kostenbesparing, en marktinformatie samenbrengen. Ook verkleinen van het marktrisico speelt hierbij een rol. ‘Werken met de diepvriesmarkt is een optie, zo kun je een tijdelijke daling van de vraag opvangen. Je moet zorgen voor constante kwaliteit, anders kom je in de kwaliteit-prijs spiraal: als je het niet tijdig kwijt kan, dan verlies je kwaliteit en dat heeft weer effect op de prijs.’ Voor innovatie is het vergroten van afzet een vereiste: ‘Als je meer geld verdient, heb je een groter innovatief vermogen. Hiervoor moet de sector een innovatieagenda per soort opstellen, kennis op gebied van recirculatie samenbrengen, en kennis delen, ontwikkelen en

Ook in de pauze ging het debat door.

Arjo Rothuis (Ministerie van LNV, links) in gesprek met William Swinkels.

eventueel kopen. 'Er wordt nu voldoende geïnoveerd, maar te weinig gedeeld. Dat is zonde, verspilling van geld.'

Wie doet wat

Voor de sector ligt in deze plannen een taak weggelegd voor enerzijds professionaliseren, met gezamenlijke in- en verkoop en distributie, en anderzijds innovatie. De overheid moet zich hierbij richten op de bestaande sector, maar ook ruimte bieden voor nieuwe, levensvatbare initiatieven. 'Geen Happy Shrimps meer', lacht Van Duijn. De focus ligt op marketing en afzet, niet op productie. Een borgstellingfonds kan helpen innovatie een kans te bieden. Kennisinstituten kunnen daarnaast kennis samenbrengen op gebied van markt en techniek, om samen een vuist te maken. 'Ondernemers zeggen vaak: we hebben niets aan kennisinstituten, ze weten onvoldoende wat er gebeurt in de praktijk. Maar ik ben ervan overtuigd dat we er wel iets aan hebben.'

'Het is duidelijk wát er moet gebeuren', vat Van Duijn zijn presentatie samen. 'Maar als het aankomt bij wie het gaat doen, dan wordt het steeds dunner. Ik hoop dat vanavond aan te scherpen.' Samenwerking ziet Van Duijn daarbij als een grote kans. Uit een schema dat hij laat zien blijkt echter dat de sector daar terughoudender in staat.

'Over verbeteren van de marktpositie zijn we het eens, dat scoort hoog. Ook kostenbesparing en efficiëntie zijn een belangrijk motief. Maar het uitwisselen van kennis gaat al moeizamer. Verbetering en innovatie scoort zelfs negatief: "Ik heb er zelf geld ingestoken, dus ga dat niet delen", wordt vaak gedacht. Ondernemers moeten inderdaad een stukje zelfstandigheid inleveren, maar krijgen er ook veel voor terug.' Van Duijn noemt effectievere promotie van kweekvis, schaalvoordelen door gezamenlijk inkoop, verwerking, distributie, en verbetering van de marktpositie. 'Ondernemers moeten bereid zijn samen te werken. Ik denk dat het prima kan. De vraag is nog in welke vorm, maar een kenniskring viskweek is een mogelijk startpunt. Samenwerking hoeft geen utopie te zijn.'

Lagerhuisdebat

Na een verfrissende pauze neemt Johan Verreth van Wageningen Universiteit het woord om het tweede deel van de avond te leiden: een lagerhuis debat. 'Toen ik gevraagd werd voor deze avond heb ik wel even moeten nadenken. Ik ben geen Paul Witteman en kan geen clowneske vertoning geven', waarschuwt de hoogleraar visteelt, met een grijns op zijn gezicht. Toch heeft hij al snel de lachers op zijn hand, bij het uitleggen van de spelregels. 'Nummer 1: er is maar één die

het debat leidt, geen discussie.' Er worden zes stellingen gepresenteerd, waarbij door middel van groene (eens) en rode vellen (oneens) papier gestemd mag worden, vervolgt hij. De ene helft van de zaal is vervolgens voor de stelling, de andere helft geeft tegenargumenten. 'Probeer te zeggen wat je denkt, ook al is het bot', geeft Verreth als tip mee. 'Het is belangrijk te praten over de toekomst. Het verleden laten we rusten, tenzij je nog iets op je lever hebt.'

De eerste stelling luidt *Bulkproductie van goedkope en gemakkelijke vis is een kansloze optie*. 'Handen omhoog', roept Verreth enthousiast. De rode en voornamelijk groene papiertjes gaan massaal de lucht in. De discussie barst los. 'Onzin, want het kan ook in Nederland worden gekweekt en dan is het tenminste wel vers', zegt een kweker. 'Het is kansloos, want je kunt nooit tegen Azië op', is de reactie van de andere helft van de zaal. 'Jawel, dan moet je beter luisteren. Het gaat erom dat het vers is, daar zit de kans', is de reactie van dezelfde kweker. Goedkoop produceren blijkt niet het probleem, maar daarvoor is ook goedkoop voer nodig. 'Wellicht is dat een taak van de overheid?', vraagt iemand zich af. 'Pas op hè, ik stel hier de vragen', lacht discussieleider Verreth.

Als argument voor de stelling wordt ook het dierenwelzijns- en duurzaamheidsaspect aangedragen: 'Daarin moet je je onderscheiden. Als je bulk produceert, dan verlies je dat. De toekomst is een lokale

In het Lagerhuisdebat werd het standpunt soms met vuur verdedigd.

nichemarkt.' Daarop ontstaat discussie over wanneer de productie bulk is. 'Wat is bulk? Wat is veel? Tien haren op je kop is niet veel, drie haren in je soep wel.' Verreth besluit dat het gaat om de marge die je op het product krijgt, die maakt het verschil. Bij een hernieuwde stemming blijkt de mening over de stelling ongewijzigd. Nog steeds is de meerderheid voor.

Innovatie in RAS-kennis levert geen betere marktpositie op voor Nederlandse visteelt, is de tweede stelling. Opnieuw gaan de papiertjes omhoog. Dit keer kleurt de zaal overtuigend rood. Tegenstanders dragen aan dat duurzaamheid belangrijk is, en dat kan maar op één manier: met RAS. Ook de consument bekommert zich daarom, die wil de ecologische voetafdruk weten: 'Hoe be-

Ondanks de warmte waren ca. 50 mensen voor de discussie naar Hof van Wageningen gekomen.

ter de vis het heeft, hoe beter de consument het vindt.' Voorstanders vragen zich af of de consument zich daar wel druk om maakt en denken dat alleen de RAS-boeren er baat bij hebben. Individuele vistelers hebben vaak hun eigen ideeën over kweeksystemen. En bovendien: 'De RAS-kennis is minimaal, het voordeel dus ook.' Slechts twee tegenstanders blijken overtuigd: bij stemming telt Verreth nu drie groene papiertjes in plaats van vijf.

Het debat vervolgt met een stelling over samenwerking: *De Nederlandse vissector is te versnipperd om op een andere manier te kunnen samenwerken dan in een landelijk verkoop- en distributiekanaal.* Hierover blijkt de mening sterk verdeeld te zijn. 'Je moet een gezamenlijk doel vinden, een gemeenschappelijk sterk punt, zoals food miles. Dan kan de consument een keus maken', zegt een tegenstander. Maar de voorstanders zeggen: 'Misschien is het wel zinnig, maar er is vast een reden dat we het niet doen, anders hadden we het al gedaan.' Een meervalkweker heeft al eens een poging gewaagd: 'Het is nooit gelukt. Er waren te veel individuele belangen, kwekers die al afzetkanalen hadden en anderen weer niet.' Maar, waarschuwt Verreth, het gaat om veel meer dan verkoop. Maar samenwerking lijkt lastig: 'Je bent niet alleen collega's, ook elkaars concurrent', klinkt het uit het vak van de voorstanders. En daarbij: 'Kwekers zijn gewoon te eigenwijs om samen te werken'. Die opmerking kan rekenen op instemmend gelach. Toch kleurt de zaal uiteindelijk overwegend rood.

De vierde stelling, *De toekomst van de Nederlandse viskweker ligt in de huidige Nederlandse meerval en palingkweek in Afrika en Azië*, kan rekenen op een meerderheid van tegenstanders. 'Er zijn zeker mogelijkheden daar, maar niet voor de markt hier; de markt ligt ook daar', is een

van de argumenten. Maar onze bloemen- en groentekwekers zitten ook in het buitenland, waarom zou dat met onze vis ook niet lukken? 'Maar ben je hier om te werken of om te leven? Ik ga toch niet naar Afrika om daar vis te kweken, ik wil het hier doen', zegt een kweker stellig. Hij krijgt bijval van een wetenschapper: 'Naar het buitenland gaan is een vlucht voor de lange termijn. De toekomst ligt in een dichtbevolkt land waar milieu-eisen scherper worden. Daar moeten we ons op richten. Dat krijgen de andere landen straks ook en dan zijn wij ze een stap voor. Die kennis kunnen we dan exporteren.' Daar zijn meer mensen het mee eens: 'Onze handen zijn te duur om daar te werken, het gaat om onze kennis. Zij zijn niet duurzaam bezig, dat wordt straks ons voordeel.' Daar is echter wel een belangrijke voorwaarde aan verbonden, stipt iemand aan: 'Om te kunnen vernieuwen moet je wel blijven kweken, en dat is nu juist het probleem.' Het aantal voor- en tegenstanders is uiteindelijk gelijk verdeeld.

Zonder overheidsbemoediening en subsidies is de Nederlandse visteelt beter af, luidt de vijfde stelling. Voornamelijk rode papiertjes wapperen in de lucht. 'Ah, u houdt wel van subsidies', concludeert Verreth daaruit. Innovatie komt niet vanuit de overheid, maar subsidie kan daar wel bij helpen, menen

In het Lagerhuisdebat werd met groene en rode kaarten aangegeven of men het eens of oneens was met de geprojecteerde stelling.

tegenstanders. Een voorstander van de stelling vertelt dat het bewijs in de zaal zit: 'Er is hier een kweker die is uitgeroepen tot beste viskweker en die ook heel innovatief is. Ik heb wel eens gehoord dat hij weinig subsidie krijgt.' Ook een meervalkweker is het grondig met de stelling eens: 'De meerval is verdrongen door Claessee, door deze onder de kostprijs te verkopen. Dat kan alleen door subsidies. Zonder subsidies hadden we nu geen problemen met de meerval gehad.' Zelfs na overtuigende argumenten hebben de rode papertjes de overhand.

Tot slot wordt gediscussieerd over de stelling *Voor kennisexport hebben we nationale viskennis nodig, geen nationale visproductie*. Die stelling kan slechts rekenen op vier groene blaadjes, temidden van een rode zaal. 'Alle garnalenkwekers in het buitenland komen uit Engeland, maar in Engeland kweken ze het zelf niet.' Het kan dus wel degelijk, geeft een van groene blaadjes aan. Maar wat is het nut, vraagt iemand zich af. 'Het brengt toch niets in het laatje.' Sterker nog, de Nederlandse kwekers kunnen er nadeel van ondervinden: 'Als je kennis exporteert, dan krijg je concurrentie van mensen van hier die daar goedkoper telen.' De champignonindustrie is daar het bewijs van, weet een ander te vertellen. 'In de jaren tachtig hadden we 850 champignonkwekers. We waren trots dat de buitenlanders hier kwamen om dat kunstje te leren. Nog geen tien jaar later konden ze het zelf en stortte onze kweek in. Kennis exporteren is einde oefening.' Misschien niet als je in-

noveert, oppert iemand. 'Die mensen zijn op een gegeven moment sneller dan jullie. Dat houdt je niet bij met innovatie', is de reactie. 'Als je kennis exporteert, timmer je je eigen doodskist. Daar moeten we voor waken bij de visteelt', is de boodschap. De stemming blijft ongewijzigd, een overgrote meerderheid is tegen.

Conclusies

'U heeft het lang volgehouden, op deze warme avond', zegt Verreth vergenoegd, wanneer alle stellingen de revue zijn gepasseerd. 'Over wat er moet gebeuren, is me een aantal dingen opgevallen. De productie moet helder zijn, met eerlijke informatie voor de consument. Versheid en kwaliteit van het product zijn belangrijk, evenals het richten op een nichemarkt. Wie het moet doen, daar zijn we nog niet helemaal uit. De overheid moet faciliteren en subsidiëren. Maar ik denk dat LEI/IMARES nog verder met dit vraagstuk aan de slag moet', spreekt Verreth tot besluit.

Arjo Rothuis, beleidsmedewerker van directie Agroketens & Visserij van het ministerie van LNV, vertelt tot slot hoe het verder gaat met het actieplan. 'Ik houd het kort, voor we oververhit raken', zegt Rothuis. 'We gaan alle informatie bundelen en kijken hoe we tot een actieplan kunnen komen. Maar omdat visteelt door de Tweede Kamer als controversieel onderwerp is benoemd moeten we wachten op een nieuw kabinet. Dat kan wel even duren. Met het plan willen we duurzame ontwikkeling in Nederland en Europa stimuleren. Dat lukt niet op de oude

weg, met subsidies en onderzoek. We gaan kijken wat we anders gaan doen en wie wat gaat doen om een duurzame groei van de sector te realiseren.'

Daarmee komt een succesvolle avond ten einde. Hoewel de temperaturen flink opliepen, viel dat met de gemoederen mee; de lagerhuisregels werden netjes opgevolgd. Ook organisator Magnus van der Meer kan tevreden terugkijken. 'Stiekem had ik toch gehoopt dat er meer mensen zouden ko-

men. Maar het was een interessante avond. Ik hoop dat het tot een positief plan leidt, met een goede vertaalslag naar de praktijk.'

Het rapport *Visteelt in Nederland, analyse en aanzet tot actie* is te downloaden via www.lei.wur.nl

Kijk voor meer informatie over de kenniskring viskweek op www.kenniskringvisserij.wur.nl

NIEUWS

Subsidies toegekend voor Nederlandse aquacultuurbedrijven

Van de 22 projecten die eind juli door LNV op voorspraak van het Visserij Innovatie Platform waren geselecteerd om voor subsidie in aanmerking te komen, zijn er twee op het gebied van aquacultuur.

Een groepje Noord Hollandse viskwekers kan vanuit Den Haag financiële ondersteuning tegemoet zien om pootvis van snoekbaars te gaan produceren met behulp van de implantaattechniek (zie artikel elders in dit blad) en om een nieuw klimaatregime te gaan uitproberen om gevangen snoekbaars op natuurlijke wijze voort te kunnen planten.

Ook het algenkweekproject van het Zeeuwse bedrijf La Solitude komt voor een subsidie van LNV (€ 180.000) in aanmerking. Het project beoogt een optimale mix van microalgen te ontwikkelen om mosselen en oesters op te kunnen kweken. De afge-

lopen 2 jaren heeft La Solitude tijdens het testen van verschillende algenmengsels en technieken veel hinder gehad van de ontwikkeling van dierlijk plankton, waardoor de algen nog niet de gewenste concentraties konden bereiken.

Coöperatie Aquacultuur Nederland, een Noord Hollands samenwerkingsverband waarvan o.a. de gemeente Enkhuizen deel uitmaakt, heeft uit het Europese Visserijfonds een subsidie ontvangen om te onderzoeken of het opzetten van een speciaal bedrijvenpark voor vis-, schaal- en schelpdierkwekerijen en kwekerijen met zoutminnende gewassen kans van slagen heeft. Deze subsidie is rechtstreeks vanuit Brussel toegekend.

Bronnen: Visserijnieuws, 6 augustus 2010; Persbericht Ontwikkelingsbedrijf Noord Holland Noord, 7 juni 2010.